

yazyke] / E.S. Kubryakova // Human Factor in Language. Language and Speech Production. – M., 1991. – S. 21-81.

6. Kubryakova E.S. *Evolution of Linguistic Ideas in the Latter Half of XX Century* [Evolution of linguistic ideas in the latter half of XX century] / E.S. Kubryakova // Language and Science of Late XX th Century. – M. : 1995. – S. 173-189.

7. Pimenov M.V. *Introduction to Conceptual Studies* [Vvedenie v konceptualnye issledovaniya] / M.V. Pimenov, O.N. Kondratieva. – Kemerovo : Kuzbassvuzizdat, 2006. – 179 s.

8. Slyshkin G.G. *Discourse and Concept* [Diskurs i koncept] / G.G. Slyshkin // Linguistic Personality : Institutional and Personal Discourse. – Volgograd : Peremena, 2000. – S. 64-69.

9. Jackendoff R. *Semantics and Cognition* / R. Jackendoff. – The MIT Press Cambridge, Massachusetts. London, England, 1983. – 283 s.

## RESOURCES

1. Bible or books of the Bible – Old and New Testament translated anew from Hebrew and Greek languages / Tr. by I. Ogienko. – K., 1992. – 1255 s.

Дата надходження до редакції – 19.04.2016 р.

Дата затвердження редакцією – 11.05.2016 р.

УДК 81'42:811.161.1:811.111

Росовецький С. С.

## КОНЦЕПТ "ПЕРЕМОГА" В РОСІЙСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

**Анотація.** У статті аналізуються розбіжності у сприйнятті концепту "перемога" в російській та англійській лінгвокультурах при залученні широкого фразеологічного матеріалу двох мов та за допомогою асоціативного експерименту.

**Ключові слова:** концепт, перемога, асоціативний експеримент, фразеологія, концептологія, порівняльна культурологія.

**Інформація про автора:** Росовецький Станіслав Станіславович – магістрант; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Rosovetsky S. S.

## CONCEPT "VICTORY" IN RUSSIAN AND ENGLISH LINGVOCULTURES

**Abstract.** Differences in concepts with phraseological material comparison and associative experiment. The way concepts are different from the point of view of phraseological material, compared in English and Russian lingvocultures, and brand new associative experiment, illuminating concepts embodiments in native speaker's minds of both languages. This two perspectives allow to make a conclusion about real differences in the way Russian- and English-speakers understand victory. The article discusses the potential and result of a psycholinguistic association experiment in the study of lingvoculturae concept variations. Concept victory is observed for a first time ever, not even in different languages, but for the first time in conceptology as a science. Concept victory in Russian part of compared experiments seems to be attached to collective memories and activities, while in English – individual ones.

**Key words:** concept, victory, associative experiment, phraseology, conceptology, comparative culturology.

**Information about author:** Rosovetsky Stanislav Stanislavovych – master; Institute of philology; Kyiv national Taras Shevchenko university.

Росовецкий С.С.

## КОНЦЕПТ "ПОБЕДА" В РУССКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ

**Аннотация.** В статье анализируется разница восприятия концепта "победа" в русской и английской лингвокультурах с привлечением широкого фразеологического материала обоих языков и при помощи ассоциативного эксперимента

**Ключевые слова:** концепт, победа, ассоциативный эксперимент, фразеология, концептология, сравнительная культурология.

**Информация об авторе:** Росовецкий Станислав Станиславович – магистрант; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Розбіжності у сприйманні понять, образів, концептів носіями різних мов, представниками різних культур, здавна привертали увагу як лінгвістів, так і культурологів різних країн. Навіть історія розвитку самого терміну "концепт" у вітчизняній науковій традиції заслуговує на окрему увагу.

За Ю. Степановим, ми вважаємо концепт більш об'ємним мисленнєвим конструктом людської свідомості порівняно з поняттям. Відповідно до його теорії, концепт – це "певне сумарне явище, яке за своєю структурою складається з самого поняття та ціннісного (нерідко образного) уявлення про нього людини" [1, с. 5]. Концепт як ментальне утворення високого ступеня абстрактності пов'язаний переважно саме зі словом. Із цього випливає, що він включає в себе, крім предметної віднесеності, всю комунікативно значущу інформацію.

Концепт, згідно з науковими дефініціями С. Аскольдова, О. Кубрякової, С. Ляпіна, О. Скидан, – це багатомірний мисленнєвий конструкт, що відображає процес пізнання світу, результати діяльності людини, його досвід і знання про світ та зберігає інформацію про нього.

Саме завдяки їхнім інтелектуальним зусиллям, спираючись на більш ранні напрацювання Р. Джекендоффа, А. Вежбицької, Р. Павлієніса та ін., ми знаємо, що, з одного боку, концепт – це основна одиниця свідомості, складова "колективного підсвідомого", оперативна змістова одиниця пам'яті, одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості, "цеглинка" концептуальної системи, яка відбиває знання й досвід людини у вигляді "квантів" знання, частково оречевлюється, вербалізується мовними засобами в їхньому значенні та вбирає істотну частку невербалізованої інформації.

З іншого боку, за твердженням Ю. Степанова, концепт є енергетичним згустком культури, ментальною картиною того, що не завжди можна передати словом, проте можна побачити, почути, відчути, упізнати, прозріти, згадати; а концепти в цілому можуть ніби ширяти (в оригіналі "парить") над словами й речами, втілюючись у них [10; с. 68]. Іншими словами, ідеться про своєрідну корпускулярно-хвильову природу концепта, що

.....

має як мінімум дві іпостасі – конденсовано матеріальну (що притаманне власне мовним, або лінгвоконцептам) та енергіально хвильову (що властиве, у першу чергу, для концептів художніх). За визначенням І. Стерніна, "концепт – це приналежність свідомості людини, глобальна одиниця мисленнєвої діяльності, квант структурованого знання" [5, с. 9].

Отже, надалі концепт буде нами розглядатися як змістова одиниця, яка співвідноситься зі зрозумілим, проте така, що є етнічно, образно й емоційно маркованою, закріпленою у спільному досвіді народу, осмислювана соціально й суб'єктивно, і через таке осмислення протиставлювана іншим концептам.

Для визначення суті концепта було проведено асоціативний експеримент, для якого було обрано дві співвідносні групи респондентів, перша з яких була представлена англomовними, а друга російськомовними. Групи репрезентативні за різними показниками. Перша група (респонденти англomовні) налічувала 99 опитуваних у віці 23–35 років. Стать – виключно чоловіча. За професією – військові та співробітники посольства США. Освіта середня спеціальна у третини, і вища. Щодо знання інших мов, то 29 поверхово знайомі з російською, 20 – з французькою.

Друга група була представлена російськомовними респондентами в кількості 100 осіб у віці 20–37 років переважно чоловічої статі (зі 100 – три жінки). За професією – військові моряки, співробітники МНС з вищою освітою, які засвідчили володіння різного рівня англійською мовою і 14 чоловік – французькою.

За умовами експерименту опитуваним обох груп ставили питання: "Будь ласка, напишіть свої асоціації до слова "перемога", я зупиню, коли буде достатньо ("Please, write as many associations to "victory" as you can. I will stop when enough"; "Пожалуйста, напишите свои ассоциации к слову "победа", я остановлю, когда будет достаточно").

Результати виявилися цікавими й показовими. Так, у першій (англomовній) групі опитуваних два основні згадувані

дієслова – "святкувати" й "декламувати, читати напам'ять" – дозволяють говорити про важливість дитячих спогадів респондентів. В обох групах спостерігається зв'язок зі святковим дійством, що підкреслюють більш рідкі асоціації "підіймати прапор", "вручати подарунки", "виконувати".

Серед іменників перше місце посідає група асоціацій, пов'язаних із воєнною перемогою – "ода", "річниця", "медаль"; друге – "Гарвард", "фестиваль", "святкування", що можуть бути умовно об'єднані в групу "святкування особистого досягнення".

Найбільш частовживаною асоціацією є "відсвяткована", не тільки серед атрибутів, але й поміж усіх інших разом. Другу позицію посідають "достойна", "урочиста" і "християнська".

У другій (російськомовній) групі опитуваних виділяються дві основні групи – "праздновать" и "одерживать". Часто компоненти обох груп фіксуються в одного респондента, що свідчить про їхню невзаємозамінюваність.

Половина респондентів указала як асоціацію до слова "победа" антонім "поражение". Інші відповіді можна розташувати за групами "празднование глобально" і "празднование победы во Второй мировой". До першої відносяться "празднование", "триумф", "лавры", "полководец", "эйфория". До другої "фашизм", "вклад", "парад Победы", "годовщина". Групи не взаємозамінювані.

Серед прикметників треба назвати такі, як: "блистательная", "окончательная", "триумфальная", "бескровная", "сокрушительная".

Зіставлення результатів експериментів дозволяє дійти певних висновків. Передум ідеться про істотне згасання мілітаристичного сприймання "перемоги" в англомовних респондентів порівняно з російськомовними.

Привертає увагу той факт, що дієслівні асоціації англомовних респондентів ґрунтуються в основному на дитячих спогадах, тоді як у російськомовних – на осмисленні історії.

Обидві групи респондентів відносяться до "перемоги" позитивно і сприймають її як таку, що належить їм. Надалі варто

.....  
 провести порівняльний аналіз цих двох груп із залученням німецькомовної.

Показовими видаються основні реакції в обох експериментах (наводимо найчастотніші).

Дієслова:

Recite (43), Celebrate (40), Erect the flag (22), Present (10), Deliver (3), Perform (1);

Одержать (40), Одерживать (34), Праздновать (33), Отпраздновать (20) Торжествовать (10), Торжествовать (10), Опьянить (5).

Прикметники:

Celebrated (61), Solemn (30), Solemn (30), Worthy (30), Christian (28), Holy (9), In (4), Struck (1), First (1).

Блистательный (30), Окончательный (19), Триумфальный (12), Бескровный (11), Сокрушительный (11), Курский (3), Фашистский (3), Гитлеровский (2).

Іменники:

Ode (43), Anniversary (42), Harvard (30), Festival (29), Celebration (18), Medal (13), Feast (8), Shakespeare (4), Memorial (3), Lowell (2);

Поражение (50), Празднование (47), Триумф (40), Фашизм (40), Лавры (38), Вклад (36), Парад Победы (36), Полководец (30), Годовщина (23), Эйфория (15).

На окрему увагу заслуговує пареміологічне порівняння російськомовного й англомовного відображення концепта "победа" – "victory".

Пареміологічний аналіз полягає в зіставленні інтерпретацій прислів'їв про перемогу і виявленні спільного та специфічного в асоціативних зв'язках російської й англійської мовної свідомості. У цьому сенсі прислів'я є своєрідним видом тлумачень поняття як такого, а саме – визначення-судження про таке явище, як *перемога*.

У нашому дослідженні ми відштовхувалися від основних положень пареміології і брали за основу первинне тлумачення значення кожної окремої паремії. Отже, було відібрано для зіставного аналізу 30 прислів'їв про перемогу російською

мовою та 30 англійською із загальної кількості паремій (128 російською мовою зі словника В. Серова [9] і 55 англійською мовою зі "спеціального словника" [11]). Виходячи із загального числа паремій, пов'язаних з концептом "перемога", видається можливим зробити висновок про значну нерівномірність концептуалізації перемоги в англійській та російській мовних картинах світу та більшій номінативній щільності в останній (55 до 128 виділених одиниць). Це пояснюється різними культурними, історично закріпленими домінантами поведінки в російській й англійській лінгвокультурах, а також системою прийнятих у суспільстві цінностей.

Варто відмітити, що близько 80% паремій російською й англійською мовами відзначаються архаїчністю, значною мірою в мовленні зараз не живаються і як фразеологізми носіями мови не упізнаються.

Усі відібрані прислів'я обох мов можна розподілити відповідно до ідейного змісту загалом на 3 основні групи. Перша містить абстрактні ключі для досягання перемоги: *Держи порох сухим — будеш непобедим; Выстоишь — победишь; Побеждает тот, кто меньше себя жалеет; Victory is not gained by idleness; If you can accept losing, you can't win; Victory is next to practice.*

Друга група подає ключі до розуміння смислу перемоги: *Наша победа не ради войны, а ради мира; Победителей не судят; Где правда, там и победа; With every victory comes a price; You'll never win unless you play; There's an 'I' in victory.*

У третій групі бачимо покликання на попередні перемоги: *Пиррова победа; Бей до победы, как били деды; The victor of a fight isn't necessarily the winner of the public; Pain is only temporary victory lasts forever; After victory, tighten your helmet chord.*

Отже, можна зважитись на певні висновки та схарактеризувати відмінності двох лінгвокультур, підмічені під час формування ідейних груп. По-перше, в англословній картотеці відсутні пареміологічні відсилання до ворога, тоді як у російській знайдено їх 12. Отже, важливішою видається перемога, а не суперник. По-друге, в англословній картотеці

поразка тлумачиться як неможлива без ганьби, а в російськомовній – достойна за певних обставин. По-третє, перемога, за даними англомовної картотеки, може бути досягнута будь-яким шляхом, тоді як у російськомовній не буде вважатися достатньою. І по-четверте, перемога в англомовних пареміях – особиста, а в російськомовних – спільна.

Таким чином, під час дослідження було з двох різних позицій розглянуто відображення концепта "перемога" в російській та англійській лінгвокультурах. Аналіз словникових даних дозволив відстежити різні дохристиянські елементи концептів, але не більше того, тоді як пареміологічний дав змогу окреслити розуміння перемоги для російськомовних у парадигмі "победа-добро-мир", а для англомовних – "победа-достижение-праздник".

А отже, асоціативний експеримент дозволив виділити ядерні зони семантики концепта. Англомовну складають "праздник", "годовщина", "побеждать", російськомовну – "побеждать", "поражение", "праздновать", "фашизм".

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ангелова М.М. "Концепт" в современной лингвокультурологии / М.М. Ангелова // Актуальные проблемы английской лингвистики и лингводидактики. Сборник научных трудов. Выпуск 3. – М., 2004. – С. 3–10.
2. Воробьева О.П. Концептология в Украине : обзор проблематики // Лингвоконцептология : перспективные направления : монография / авт. кол. : А.Э. Левицкий, С.И. Потапенко, О.П. Воробьева и др. ; под ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко, И.В. Недайновой. – Луганск : Изд-во ГУ "ЛНПУ имени Тараса Шевченко", 2013. – С. 10–37.
3. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы : Монография. – Днепрпетровск : Издательство "Белая Е. А.", 2013.
4. Антология концептов / под. ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М. : Гнозис, 2007. – 512 с.
5. Воркачёв С.Г. Любовь как лингвокультурный концепт / С.Г. Воркачёв. – М. : Гнозис, 2007. – 284 с.
6. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.

7. Мысоченко И.Ю. Языковая картина мира. Концептуальный анализ / И.Ю. Мысоченко // Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира : Сб. научных трудов. Вып. 2 / Отв. ред., сост. Т.В. Симашко / Поморский университет им. М.В. Ломоносова. – Архангельск : Поморский университет, 2005. – С. 157-161.

8. Чалова Л.В. Концепт в культурологическом аспекте / Л.В. Чалова // Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира : Сб. научных трудов. Вып. 2 / Отв. ред., сост. Т.В. Симашко / Поморский университет им. М.В. Ломоносова. – Архангельск : Поморский университет, 2005. – С. 107-111.

9. Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений. — М. : "Локид-Пресс", Вадим Серов. 2003.

10. Степанов Ю.С. Константы : Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М. : Школа "Языки русской культуры", 1997. – С. 40–76.

11. Special Dictionary [El. access]. – Режим доступа : <http://www.special-dictionary.com>.

## REFERENCES

1. Anhelova M.M. *"Concept" in modern linguoculturology* ["Kontsept" v sovremennoi lynchvokulturolohyi] / M.M. Anhelova // Aktualnye problemy anhlyiskoi lynchvystyky y lynchvodydaktyky. Sbornyk nauchnykh trudov. Vypusk 3. – M., 2004. – S. 3-10.

2. Vorobjova O.P. *Conceptology in Ukraine: a review of issues* [Kontseptologiya v Ukraine : obzor problematyky] // Lyngvokontseptologiya : perspektyvnye napravleniya : monohrafiya / avt. kol. : A.E. Levytskyi, S.Y. Potapenko, O.P. Vorobjova i dr. ; pod red. A.E. Levytskoho, S.Y. Potapenko, Y.V. Nedainovoi. – Luhansk : Izd-vo HU "LNPU imeni Tarasa Shevchenko", 2013. – S. 10–37.

3. Prykhodko A.N. *Concepts and kontseptosistemy* [Kontsepty i kontseptosistemy : Monohrafiya]. – Dnepropetrovsk : Izdatelstvo "Belaia E.A.", 2013.

4. *Anthology of concepts* [Antologiya kontseptov]. / pod. red. V.I. Karasyka, I.A. Sternyna. – M. : Hnozy, 2007. – 512 s.

5. Vorkachov S.H. *Love as a lingvocultural concept* [Liubov kak lynchvokulturnyi kontsept] / S.H. Vorkachov. – M. : Gnozy, 2007. –284 s.

6. Karasyk V.I. *Language Circle : personality, concepts, discourse* [Yazykovoï kruh : lychnost, kontsepty, dyskurs] / V.I. Karasyk. – M. : Gnozys, 2004. – 390 s.
7. Mysochenko Y.I. *Language world image. Conceptual analysis.* [Yazykovaia kartyna myra. Kontseptualnyi analiz] / Y.I. Mysochenko // Problemy kontseptualyzatsii deistvytnosti i modelirovaniya yazykovoï kartiny mira : Sb. nauchnykh trudov. Vyp. 2 / Otv. red., sost. T.V. Simashko / Pomorskyi unyversytet im. M.V. Lomonosova. – Arkhangelsk : Pomorskyi universitet, 2005. – S. 157-161.
8. Chalova L.V. *Concept in a cultural aspect.* [Kontsept v kulturolohycheskom aspekte] / L.V. Chalova // Problemy kontseptualyzatsii deistvytnosti i modelirovaniya jazykovoï kartiny myra : Sb. nauchnykh trudov. Vyp. 2 / Otv. red., sost. T.V. Simashko / Pomorskyi unyversytet im. M.V. Lomonosova. – Arkhangelsk : Pomorskyi universitet, 2005. – S. 107-111.
9. *Encyclopedic Dictionary of winged words and expressions.* [Entsyklopedycheskyi slovar krylatykh slov i vyrazhenyi]. — M. : "Lokyd-Press", Vadym Serov. 2003.
10. Stepanov Y.S. *Constants* [Konstanty : Slovar russkoï kultury. Opyt yssledovaniya]. – M. : Shkola "Yazyki russkoï kultury", 1997. – S. 40-76.
11. *Special Dictionary.* – [Rezhym dostupu] : <http://www.special-dictionary.com>.

**Дата надходження до редакції – 28.04.2016 р.**  
**Дата затвердження редакцією – 20.05.2016 р.**